

Nehyba, Jan

Proměny skautského výchovného systému v historické perspektivě

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. U, Řada pedagogická. 2007, vol. 55, iss. U12, pp. [157]-165

ISBN 978-80-210-4472-2

ISSN 1211-6971

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/104605>

Access Date: 29. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

JAN NEHYBA

**PROMĚNY SKAUTSKÉHO VÝCHOVNÉHO SYSTÉMU
V HISTORICKÉ PERSPEKTIVĚ**
METAMORPHOSES OF THE SCOUTING EDUCATION SYSTEM
IN HISTORICAL PERSPECTIVE

Volným časem člověk disponoval po celou dobu své existence, ale převážně v 19. a 20. století se volný čas stal významným fenoménem, který znatelně ovlivnil jeho životní styl. Pro pedagogiku se tak ještě více otevřela možnost k tvorbě volnočasových aktivit. S rozvojem volného času se objevil nový prostor, v němž mohla být lidská osobnost rozvíjena. Jedním z důsledků toho byl rozvoj organizací, které se snažily vytvořit určitou nabídku pro využití volného času. Mezi nimi byl také skauting, který se stal největší výchovnou organizací pro děti a mládež na světě a právě v roce 2007 oslaví 100 let své existence.

Důležitým faktorem nárůstu množství volného času byla industrializace společnosti, která zřetelně oddělila pracovní a volný čas člověka. Proces industrializace se během posledních dvou století neustále rozvíjel, což mělo za následek zrychlené sociokulturní dění a následně i zrychlující se proměnu sociokulturní skutečnosti. „Dostatečnou zkušenost nám znemožňuje sama současnost: každá naše současnost trvá tak krátce, že dřív, než s ní můžeme udělat dostatečnou zkušenost, už je vystřídána jinou současností“ (Horyna, 2004, s. 12). Tato vzrůstající proměnlivost reality se zřetelně odráží také ve volném čase a jeho využívání; otázkou je, jak dokáže pedagogika volného času a organizace zabývající se výchovou ve volném čase tyto změny reflektovat a počítat s nimi ve výchovném působení. Proto se pokusíme zachytit tyto změny na konkrétním případě, a to u skautského výchovného systému v jeho historické perspektivě. Otázka tedy zní: Jak se proměňovaly prvky skautského výchovného systému (jeho cíle, metody, obsah) ve vztahu ke společenskému prostředí v průběhu 100 let jeho existence?

Doba, do které skauting vstoupil

Dříve než začneme hledat odpověď na naši otázku, je důležité se stručně zmínit o vzniku skautingu a době, ve které vznikl. Nelze říci, že skauting vznikl jenom díky většímu množství volného času ve společnosti na přelomu 19. a 20. století,

ale tato skutečnost jeho vznik nepochybně podpořila. Na jeho vzniku se podílely i další faktory sociální povahy, například hospodářská krize v Anglii, kdy jedna třetina obyvatel Londýna byla podvyživena a nezaměstnanost ve společnosti rostla. Tato skutečnost, jak uvádí Nagy ve své knize 250 milionů skautů (Nagy, 1999, s. 31), byla jedním z faktorů, které ovlivnily britského generála Powella k založení skautského hnutí, jež by tuto situaci pomohlo zlepšit. Zdroj vzniku skautingu je možné spatřovat i v dalších skutečnostech. Jedná se zejména o to, že skauting dokázal sám nabídnout dobrodružství a vzrušení, které představovalo pro tehdejší mladou generaci, a to nejen v Anglii, možnost úniku ze školních lavic a povinností.¹ Tato možnost úniku a dobrodružství je ve skautingu zastoupena výchovou v přírodě a romantismem, který si Powell vypůjčil od zakladatele hnutí „Woodcraft Indians“ Ernesta Thompsona Setona, jehož výchovné úsilí bylo těsně propojeno se životem v přírodě. Bezesporu nelze opomenout ani to, že Powell při realizaci skautingu vycházel ze své vojenské zkušenosti v Jižní Africe, kde po dobu obléhání města Mafeking využíval skupiny dospívajících chlapců k plnění úkolů v zázemí a nošení tajné korespondence z velitelství. Tehdejší mládež byla v určitém věku fascinována právě vojenstvím. To dokládá i fakt, že po návratu z Jižní Afriky Powell zjistil, že mnoho chlapců čte jeho příručku pro vojenské zvědy „Aids to Scouting“² a mnozí vedoucí mládeže ji používají jako příručku k výchově mládeže. To bylo zřejmě impulzem proto, aby Powell sepsal knihu „Scouting for Boys“, jejíž úspěch odstartoval intenzivní rozvoj skautského hnutí. Lze říci, že všechny vyjmenované události se podílely na vzniku skautingu. Na těchto příkladech je viditelné, že kdyby skauting neodpovídal na určité výzvy doby a nezapadl do určitého sociálního prostředí, nikdy by nedosáhl současných rozměrů.

Stejně tak i úspěch skautingu v českém prostředí byl zapříčiněn podobnými faktory (touhou mládeže po svobodě a dobrodružství a společensko-historickými souvislostmi), když jej v roce 1911–12 uvedl na naše území středoškolský profesor Antonín Benjamin Svojsík.³ K myšlence skautingu se Svojsík dostal díky tomu, že se podílel na inovaci tělesné výchovy jako vyučovacího předmětu. Za tím účelem Svojsík navštívil Anglii a právě zde se seznámil se skautingem. Svojsík záhy poznal, že skauting není jen doplňkem v tělesné výchově, ale že se jedná o celistvý výchovný systém mládeže ve volném čase. Svojsík nepřejal přesnou

¹ Podle poznámek k předmětu Pedagogika volného času od Němce (2005), je právě pocit svobody důležitý princip v edukaci volného času.

² Mohlo by se v souvislosti s vojenskou minulostí Powella zdát, že tato zkušenost ovlivnila skauting k vojenskému militarismu. Powell se však jednoznačně, právě pod vlivem svých životních zkušeností, mnohokrát o skautingu vyjádřil jako o pacifistickém hnutí (Nagy, 1999, s. 32).

³ Původně Svojsík nezamýšlel skauting jako samostatné hnutí, ale spíše jej chtěl realizovat v Sokole a některé prvky využít v tělovýchově ve škole, což se také stalo. Skauting byl provázán se školou i tak, že v počátcích bylo 50 % skautských vedoucích učitelů (Řehák, 1930, s. 15). Přesto si situace vyžádala, aby se stal samostatným organizovaným hnutím podobně jako v Anglii.

podobu anglického skautingu, ale snažil se jej přizpůsobit českému prostředí. Tím v určitých oblastech nabyl náš skauting určité specifičnosti oproti anglickému pojetí a dostalo se mu i českého pojmenování „Junák“.⁴

Další ze skutečností, které skautingu pomohly se prosadit, bylo měnicí se paradigma pedagogiky. Tehdejší kritika byla mířena zejména proti tradičnímu herbartovskému pojetí výchovy. Změna paradigmatu se děla na základě různých teoretických, ale i praktických snah. Skauting patřil k praktické tendenci změnit pedagogické paradigma a svými výchovnými cíli a prostředky a tím, že postavil dítě do centra dění, chtěl reagovat na tuto kritiku novou mimoškolní výchovou.

Charakteristika hnutí v jeho počátcích

Pokud mluvíme o Junáku jako o systému výchovy, musíme objasnit jeho cíle a prostředky výchovy. Podle jedné z prvních knih o českém skautingu (Svojsík, 1991), byla cílem „zdravá, ušlechtilá a snaživá mládež“. Dále bylo snahou skautingu vychovávat mládež k občanství a demokratické povaze života a „usilovat o vlastenectví humanitní“ (Plajner, 1992, s. 74). Náplň cílů skautingu analyzoval také univerzitní profesor Čáda ve své knize „Význam skautování“. Cíl junáctví viděl v tom, že mladého člověka vede od výchovy k sebevýchově, přičemž zdůrazňoval, že junácká výchova má rozměr jak individuální, tak i sociální (Čáda, 1913).

Tyto představy byly vázány na tehdejší situaci české společnosti, proto se v cílech junácké výchovy objevily humanistické ideály a snaha o podporu vlastenectví. Na základě cílů a podmínek, ve kterých výchovný proces probíhal, byl postupně stanoven obsah výchovy. Jeden z prvních obsahů junácké výchovy vymezil Svojsík v knize „Základy junáctví“ (1991). Obsahem výchovy mýnil: „podstatu skautingu, dovednosti v přírodě (orientace, signalizování, výpravy do přírody), umění pozorování (pozorování, stopování, usuzování, jak se maskovat v přírodě), táboření (kuchyně v táboře, stavby v táboře), zdraví a síla junáka (pravidla zdravotní péče, první pomoc, hry junáků, tělocvik a sport), junák ve společnosti (ctnosti a povinnosti junáka, základy organizace Junáka)“ (Svojsík, 1991, s. 718).⁵

⁴ Slova junák, junáctví je v tomto článku použito s v souvislosti se skautingem v národní podobě, slova skaut, skauting jsou zmiňovány se světovým pojetím skautingu. Slovo „Junák“ s velkým počátečním písmenem je použito při označení organizace a „junák“ s malým počátečním písmenem je použito ve smyslu člen hnutí. Může se zdát rozporuplné používat slov „organizace“ a „hnutí“ k označení jednoho a téhož subjektu. Junák v sobě ale nese tuto dialektickou dichotomii. Na jedné straně je Junák reprezentant určitých myšlenek, hodnot, které usilují o výchovné změny, a na druhé straně je toto snažení nutně svázáno v organizaci, která určuje pravidla a chod celého hnutí tak, aby výsledek byl co možná nejefektivnější. Tato dichotomie je přirozenou součástí skautingu, proto se v článku objevují oba pojmy, jak „hnutí, tak i „organizace“.

⁵ Na tomto místě je nutné uvést, že skauting používá některé termíny odlišné od pedagogiky volného času. Ve skautském prostředí se používá termín prostředky výchovy ve smyslu záměrných postupů, způsobů, které se realizují s využitím obsahu výchovy za účelem

Ve vztahu k tehdejší době a cílům skautské výchovy si Svojsík nemohl dovolit zařadit některé prvky anglického skautingu. Jednalo se předně o obsah skautského slibu, který v anglické verzi obsahoval povinnost k Bohu a panovníkovi. V období Rakouska-Uherska bylo slovo Bůh spjato s mocí církve a ta byla na straně panovníka. V českém prostředí, kde panovala nálada proti rakousko-uherská nebylo možné zahrnout tyto zmiňované pojmy explicitně do cílů skautingu. Tak došlo k jedné z prvních úprav původního skautingu na našem území v závislosti na společenském vědomí (Navrátil, 2002).

Důležitým bodem v aplikování výše naznačených cílů a obsahu skautské výchovy byly metody výchovy. Podle významného skautského činovníka Plajnera bylo uchopení některých skautských výchovných metod pro tehdejší pedagogiku revoluční a předběhlo dobu o čtvrtstoletí (Plajner, 1992, s. 74). Některé výchovné metody bychom mohli označit jako skautské a jiné již byly dlouho známy od dob Komenského. Tato hranice se může jevit jako neostrá, ale podstatné nejsou jednotlivé výchovné metody a zda jsou originální, ale skladba těchto metod do určitého konkrétního stylu, „skautské výchovné metody“. Ta je tím originálním principem výchovy odlišujícím skauting od ostatních volnočasových aktivit. Metody, které skauting využíval, byla výchova v přírodě a pobyt v ní, tělovýchova, služba společnosti, hra sloužící k rozvoji dovedností a učení, princip nápodoby vůdčí osoby, která byla pro družinu či oddíl osobností. Za skautské výchovné prostředky můžeme označit družinový systém (prací v malých skupinách s přirozenou autoritou někoho ze skupiny), uskutečňování výchovného cíle celoroční plánovanou prací, morální výchovu v podobě skautského hodnotového systému,⁶ symboliku při stoupaní skautským systémem vzdělání, romantismus (Plajner, 1992, s. 76).

Činnosti a aktivity z obsahu výchovy byly realizovány výše uvedenými výchovnými metodami tak, aby naplnily cíl své výchovy. Aktivity byly rozmanité: táboření ve volné přírodě, zálesácké dovednosti, rukodělná činnost, tělovýchovné cviky v přírodě a ne v uzavřené tělocvičně v Sokole. Tyto aktivity byly zahrnuty v junáckých stupních zdatnosti, plnění každého stupně bylo doporučeno pro určitý věk dítěte.⁷ To odpovídá i představě pedagogiky volného času,

---

dosažení jejího cíle. Pedagogika volného času v této souvislosti používá pojem „metody výchovy“ a „výchovné prostředky“ chápe v daleko širším smyslu (Hájek, 2003). Určitá nejasnost může nastat, protože skautská výchova používá specifický pojem „skautská výchovná metoda“, kterou označuje právě určitý souhrn prostředků ve svém slova smyslu. Řečeno tedy odborným slovníkem pedagogiky volného času, skauting používá určitých metod výchovy (záměrných postupů), které označuje pojmem „skautská výchovná metoda“. Dále se budeme držet terminologie pedagogiky volného času vycházející z Hájkovy publikace (Hájek, 2003).

⁶ Předně se jedná o skautský slib, skautský zákon – pozitivně formulované povinnosti skauta a tři základní principy, ze kterých skauting vychází (povinnost k Bohu nebo hodnotám vyšším než materiálním, povinnost k bližním a k sobě).

⁷ Namátkou můžeme jmenovat aktivity typu: junák dovede ošetřit ránu, určit světové strany, znát Morseovy značky, uvařit večeři na otevřeném ohni, poznat stromy a keře ve svém okolí, znát počátky a rozvoj junáctví v Čechách, apod.

že obsah výchovy je nutné přizpůsobit ontogenetickému vývoji dítěte (Pávková, 2003, s. 31). Dá se říci, že jednotlivé činnosti byly takové, které doba nabízela a mládež k nim tíhla, čímž byla zajištěna životaschopnost skautingu.

Skauting byl pro naši mládež něčím, po čem ve svém věku mladí dychtili, dával jim prostor pro touhy, dobrodružství a romantismus. Jak později píše Průcha: „tajemství skautingu je v tom, že odpověděl na chlapcovu potřebu úniku, navrhuje mu skutečné dobrodružství, jiné než všední život“ (Průcha, 1947, s. 8). Skauting tak dokázal najít rovnováhu mezi nezbytnou kázní a svobodou, mezi určitou individualitou a vzájemností. Tato skutečnost je jednou z charakteristických vlastností skautingu.

Podoba skautingu v jeho dalších etapách vývoje

Pokud se chceme podívat na proměny v metodě skautské výchovy v naší zemi, nemůžeme opomenout společensko-historické dění na našem území, které je spojeno s osudy Junáka. Na období první světové války Svojsík reagoval zdůrazněním snahy o pomoc v zemědělských službách, kde hospodáři odcházeli do války, ale současně se snažil „uchránit národní ráz skautingu a v souladu s junáckým slibem a zákonem provádět za války pouze humánní služby a vyhnout se jakékoliv činnosti, která by podporovala válku“ (Plajner, 1992, s. 122).

Po roce 1918 se skautingu naplno otevírá cesta k vyzdvížení výchovných cílů spočívajících v národní hrdosti a zásadách demokracie. Někteří z čelních představitelů republiky se staví za Junák, ať je to Masaryk, Kramář, Beneš nebo Rašín. Starostou Junáka se stal právě dr. Beneš a protektorem byl jmenován Masaryk. V roce 1926 nejvyšší orgán Junáka, tzv. valný sněm (sjezd jednotlivých junáckých delegátů z celé země) přijímá programové prohlášení, které jasněji formuluje cíle junácké výchovy jako snahu o podporu všestranné výchovy osobnosti. „Skauting je obrodným hnutím mládeže s všestrannou výchovou, hnutím národním, demokratickým, sociálně pokrokovým, nábožensky tolerantním, politicky nestraničným a nemilitaristickým“ (Svoboda, 1994, s. 40). K tomuto vyjádření je nutno dodat, že spíše než o nepolitickou výchovu jde o nestraničnou výchovu, přičemž skaut má odpovědnost za budoucnost národa. To se potvrzuje i v letech 1932–1938, kdy s nástupem nacismu v Německu dochází v klimatu junáckých časopisů k apelaci na brannou výchovu a uvědomění si potřeb bránit národní svobodu (Svoboda, 1994).

Přes chmurný nástup druhé světové války je nutno podotknout, že období od roku 1918 až do roku 1938 bylo v dějinách skautingu jedním z nejúspěšnějších, a to pro svůj růst a rozmach organizace. Následkem toho je i skutečnost, že po druhé světové válce (v roce 1945) bylo cca 250 000 skautů.⁸ V roce 1946 byly znovu přijaty stanovy Svazu skautů Republiky československé, kde se mluví

⁸ Kromě toho se skauting dostal i více do povědomí univerzitního klimatu, když od roku 1922 do roku 1938 prof. Svojsík vedl kurz o skautingu při Karlově univerzitě. V rámci letního semestru si měli možnost studenti zapsat tento kurz, který měl teoretickou i praktickou část.

o snaze pomoci při obnovení československého státu. „Účelem spolku je povznášení mravní, ideovou a tělesnou zdatnost mládeže...“ (Svoboda, 1994, s. 102).

Z předešlých úvah vyplývá, že skauting byl ovlivňován společenským děním a snažil se na toto společenské dění reagovat proměnou obsahu výchovy, a tak přispět ke zlepšení soudobého sociokulturního prostředí. Tato snaha se ne vždy setkala s úspěchem, a to zejména v období vlády totality, a to jak nacistické, tak i komunistické. Totalitní myšlení spatřovalo ve skautském hnutí myšlenky, které jsou v zásadním rozporu s jejich ideologií. To dokládá zákaz skautingu v letech 1940 až 1945 a dále v období 1948–1968 a 1970–1989. V těchto obdobích, kdy skautská činnost byla oficiálně zakázaná, přešli někteří jedinci ve skautingu do ilegality a dál se snažili tajně provozovat skautskou výchovu. Skauting tak našel cestu, jak reagovat na změněné společenské podmínky, a snažil se proměnit svoji činnost tak, aby mohl ve skrytosti fungovat a podporovat demokratické myšlenky, které jsou charakteristické pro celé skautské hnutí.

Současnost skautingu

Po revoluci v roce 1989 se skautské hnutí v ČR začíná znovu rozvíjet a v roce 1992 je přijato opět do Světové organizace skautů a skautek (dále jen WOSM). Tato organizace se během doby, kdy u nás skauting nemohl fungovat, snažila o definování základních principů skautingu. Dokument „Základní principy“, který byl zformulován v roce 1977 na světové skautské konferenci v Montrealu, lze považovat za první pokus o formulaci základních principů. Kromě snahy o uchování specifických rysů skautingu je v tomto textu patrný vliv přiblížit se modernímu pojetí výchovy a vzdělávání. Konkrétně se text inspiroje celoživotním vzděláváním tak, jak jej definovala Organizace spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu (dále jen UNESCO) v 70. letech minulého století. V textu se objevuje rozdělení učení na formální, neformální a informální a odkaz na učení se pomocí činnosti (learning by doing), které je považováno za součást skautské metody. V roce 1999 byl na Skautské světové konferenci předložen text „Základní charakteristika skautingu“, který rozpracovává vymezení skautingu a ve kterém je již velmi zřetelný akcent na koncept celoživotního vzdělávání a odkaz na zprávu UNESCO „Učení je skryté bohatství“ z roku 1996. Junák jako člen WOSM po roce 1992 přijímá tyto charakteristiky a zapracovává je do národního pojetí.⁹

Obdobný proces lze zachytit i v případě definování skautské výchovné metody. Prvních sedm výchovných metod je přejato podle definice WOSM: Skautský slib a zákon jako vyjádření životního stylu, učení se prostřednictvím praktických činností a her, týmová práce v malých skupinách, zájem o osobnostní rozvoj, symbolický rámec (jde o určité pozadí činnosti, která má jedince ještě více motivovat k činnosti; „někdy chce dítě být rytířem, pirátem, detektivem, apod.“, proto se

⁹ V současnosti můžeme tuto skutečnost vidět v přípravě nového výchovného programu Junáka, který se snaží inovovat skautskou výchovu, aby mohl skauting lépe oslovovat mladé lidi. V této souvislosti se začíná mluvit o kompetencích, které by měli skauti zvládnout v dnešní době, což má návaznost na pojetí celoživotního učení.

volí určitý symbolický rámec, abychom tak mohli dítě více inspirovat k činnosti), pobyt a činnost v přírodě, podpora mladých lidí dospělými (Základní, 1999, podle Zajíc, 2000, s. 58). Kromě těchto výchovných metod sem Junák zařazuje službu společnosti, postupné stimulující programy (různorodé činnosti vycházející ze zájmu účastníků včetně her, užitečných dovedností a služeb společnosti), využívání skautské symboliky a výchovného prostředí (Vychodil, 2001, s. 8). Dále Junák ve svých stanovách, nejnověji schválených v roce 2001, znovu definuje své výchovné poslání: „Podporovat rozvoj osobnosti mladých lidí, jejich duchovních, mravních, intelektuálních, sociálních a tělesných schopností tak, aby byli po celý život připraveni plnit povinnosti k sobě samým, bližním, vlasti, přírodě a celému lidskému společenství v souladu s principy a metodami, stanovenými zakladatelem skautského hnutí, lordem R. B. Powellem a zakladatelem českého skautingu, prof. A. B. Svojsíkem“ (Stanovy, 2001, s. 1).

Proměny skautského výchovného systému

Nyní se můžeme podívat na to, do jaké míry se výchovná metoda a poslání skautingu proměnily v kontextu historie. Přes odlišnou jazykovou terminologii v prvním definování poslání Junáka za Rakouska-Uherska je možné vidět, že současný výchovný cíl Junáka je shodný a zaměřuje se stále na všestrannou výchovu osobnosti mládeže. Za sto let se však proměnil obsah pojmu „všestranná výchova osobnosti mládeže“. Například některé kompetence, ke kterým byla mládež vychovávána, jsou dnes již jiného rázu. Hlavně ty, které se týkaly technických znalostí. Dnes se do obsahu výchovy promítají více sociální kompetence. Ve své podstatě se nezměnily cíle mravní výchovy ke skautským hodnotám, které pomáhají lépe utvářet životní styl skauta. To je hlavní invariant, který se v Junáku nezměnil.

Co se týká výchovné metody, je situace obdobná, až na jednu součást obsahu výchovy, na kterou v současnosti není kladen takový význam jako v dřívějších dobách, a tou je tělesná výchova. Důležitost kladená na tuto metodu za ranného období skautingu byla způsobena i předpokladem, že skauting se začlení do výchovy sokolské. Kromě toho se změnily některé termíny, „romantismus“ byl nahrazen slovem „symbolický rámec“, „stupně junácké zdatnosti“ se přeměnily na pojem „osobnostní růst jedince“ a podobně. Výrazně však dochází k proměně výchovného obsahu jednotlivých činností a aktivit skautů. Při srovnání obsahu současných aktivit a aktivit, kterými se zabývali skauti za Rakouska-Uherska, je vidět jednoznačný posun, což je způsobeno sociokulturní změnou v společnosti.¹⁰ S touto proměnou souvisí i změna životního stylu člověka a právě z tohoto důvodu skauting musí měnit obsah výchovných aktivit, aby mohl lépe oslovovat dnešní mládež a děti. Od morseovky a nejrůznějších zálesáckých zkušeností se

¹⁰ Jednou z těchto změn je míra organizovanosti volného času. Na počátku minulého století aktivity volného času daleko více podléhaly organizovanosti, v dnešní pluralitní době existuje daleko větší míra nezávislosti ve výběru aktivit ve volném čase.

přechází k počítačovým dovednostem a schopnosti přežít jak v přírodě, tak i ve městě.¹¹ Některé činnosti a kompetence, které se již nedají v dnešní společnosti využít, jsou předmětem spíše „archeologie vědění“ skautských historiků. Ve skautingu tak v některých oblastech dochází ke změně náplně činnosti tak, aby byl a pro dnešní mládež stále atraktivní, ale jeho výchovy a částečně i skautská výchovná metoda zůstávají shodné s počátečními ideály.

Za pozornost stojí i vztah skautingu a školy v jeho historické perspektivě, kdy v raném období skautingu je toto sepětí velmi těsné, a jeví se jako doplněk školního vzdělávání. „Škola chce v hodinách občanské nauky poučováním působit též na vytváření charakteru. Mluví se tu k dítěti o dobrotě, laskavosti, atd. Nesporně je to pokrok, ale skauting k tomu dodává: jen vyučováním a poučováním toho nedocílíte, k tomu vede jen neustálé praktické jednání“ (Řehák, 1930, s. 13). V současnosti můžeme vidět, že takováto snaha o výchovu charakteru dítěte praktickým učením činností a hrou lze spatřovat v osobnostně sociální výchově, která našla své místo v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání.¹² Kromě podobnosti s osobnostně sociální výchovou můžeme jisté paralely najít i v dalším předmětu – ekologické výchově, která je také zařazena do Rámcového vzdělávacího programu. Vztah k ochraně přírodního prostředí je ve skautingu hluboce zakotven v samotném mravním kodexu. „Skaut je ochráncem přírody a cenných výtvorů lidských“ (Zajíc, 2000, s. 41). Další podobnost určitých pedagogických prostředků s dnešními postupy můžeme shledat v práci s malou sociální skupinou, která je ideálním místem pro osobnostní růst. Powell efektivitu práce v malé sociální skupině rozpoznal již na počátku století, když formoval členy hnutí do skautských družin, které reprezentují tyto malé sociální skupiny. Je patrné, že uvedené aktivity, které byly vlastní skautingu již na počátku, jsou náznakem nadčasovosti některých výchovných ideálů, jež se v dějinách lidstva neustále opakují.

Závěrem

V textu jsme chtěli přiblížit stoletou historii a vývoj skautského výchovného systému na pozadí společenského vývoje své doby, a jak jsme ukázali, výchovný systém skautingu byl ovlivňován a současně se snažil reagovat na společenské

¹¹ Při porovnání činností, které obsahuje junácká stezka pro mladší skauty v roce 1916 s novou experimentální stezkou, která se v hnutí v současnosti zavádí, můžeme vidět, že stará stezka, obsahovala 25 konkrétních činností nutných k složení prvního stupně skautské stezky (tzv. „druhotřídka“), v nové stezce najdeme jenom 15 oblastí, u kterých bychom mohli říci, že jsou podobné jako ty činnosti ve stezce z roku 1916. K tomu jsou v nové stezce přidány aktivity podporující sebepoznání, sociální dovednosti a morální zdatnost, ty tvoří více jak polovinu činností. Celkové vyznění oblastí více akcentuje potřeby nových kompetencí potřebných k životu v současné společnosti a dává větší možnost ve výběru konkrétních činností v určité oblasti.

¹² Dá se tak říci, slovníkem celoživotního učení, že v počátcích byl skauting spíše doménou neformální sféry učení a dnes patří do informální sféry učení. Problémem je, že tato hranice se může jevit mnohdy jako nezřetelná (Smith, 1997).

změny, tak aby mohl lépe formovat jedince k určitým ideálům. Proměny výchovného systému, jsou tak předně proměnami ve způsobu oslovení mladé generace a proměnami obsahu činností, přičemž je patrná snaha zachovat výchovné ideály hnutí. Mnohdy je ale problematické určit, kde končí obsah výchovy, který reaguje na změny hodnot mladé generace, a kde začínají ideály hnutí. Z tohoto pohledu můžeme říci, že skauting má identitu, která se vyvíjí. Přičemž to, co zůstává identické, je snaha o zachování výchovných ideálů, které dokáží připravit mladé lidi do života.

LITERATURA

- ČÁDA, F. *Význam skautování*. Praha: České lidové knihkupectví, 1913. 24 s.
- HÁJEK, B. *Pedagogika volného času*. Praha: Univerzita Karlova, 2003. 105 s. ISBN 80–72901281.
- HORYNA, B. *Druhá moderna*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. 70 s. ISBN 80–21026774.
- NAGY, L. *250 miliónů skautů*. Praha: Tiskové a distribuční centrum, 1999. 154 s. ISBN 80–86109232.
- NĚMEC, J. *Pedagogika volného času*. Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity katedra pedagogiky. [online]. [cit. 2006–02–09].
Dostupné z <https://is.muni.cz/auth/of/1441/SC4BK_PVC/podzim2005/VypracO.pdf>
- PLAJNER, R. *Úsvit českého junáctví*. Praha: Historická komise ústřední rady Junáka, 1992. 288 s. ISBN 80–8520925X.
- PRŮCHA, K. *Je skauting překonaný?* Praha: Výchovný odbor Junáka, 1947. 15 s. ISBN 80–23927345.
- ŘEHÁK, B. *Skauting a škola*. Praha: Svaz Junáků Skautů RČS, 1930. 20 s.
- SMITH, M., JEFFS, T. *Informal Education. Conversation, democracy and learning*. [online]. Ticknall: Education Now, 1997. [cit. 2006–01–05]. Dostupné z <<http://www.infed.org/i-intro.htm>>
- Stanovy JUNÁKA – svazu skautů a skautek ČR*. Praha: Tiskové a distribuční centrum, 2001. 16 s.
- SVOBODA, M. *Hledání zaváté stezky*. Praha: Leprez, 1994. 304 s. ISBN 80–90082181.
- SVOJSÍK, A. B. *Základy junáctví*. Praha: Merkur, 1991. 724 s. ISBN 80–7032001X.
- ŠIMÁNEK, J. *Skauting jeho podstata, význam, ethika*. Praha: Rebcovo nakladatelství. II. Vydání, 1947. 106 s.
- VYCHODIL, D. *Metodika*. Praha: Tiskové a distribuční centrum, 2001. 77 s. ISBN 80–86109682.
- WOSM – Světová organizace skautského hnutí. *Základní principy*. Ženeva: vlastním nákladem, 1997. 16 s.
- Základní charakteristika skautingu. Světová skautská konference, 1999. In ZAJÍC, J. *Myšlenkové základy skautingu*. Praha: Tiskové a distribuční centrum, 2001. 85 s. ISBN 80–86109739.

SUMMARY

The article captures the evolution of the scouting education system, comparing its contents, methods and objectives in the time of its origin and today. Such history cannot be but studied in regard to the socio-cultural developments of the society. Although scouting could not officially exist under totalitarian regimes, its ideals have survived and the pedagogic objective of the scouting education, which is the all-round development of young people, has remained a permanent requirement in education.